

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 07/29/2003
Spisová značka: 22 Cdo 509/2003
ECLI: ECLI:CZ:NS:2003:22.CDO.509.2003.1
Typ rozhodnutí: ROZSUDEK
Heslo:
Dotčené předpisy: § 123 předpisu č. 40/1964Sb.
Kategorie rozhodnutí: B

22 Cdo 509/2003

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Jiřího Spáčila, CSc., a soudců Víta Jakšiče a JUDr. Františka Baláka ve věci žalobkyně Z. J., zastoupené advokátem, proti žalovanému Ing. R. N., zastoupenému advokátem, o zaplacení částky 26.306,- Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Hradci Králové pod sp. zn. 23 C 32/98, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. října 2002, č. j. 25 Co 57/2002-203, takto:

I. Dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. října 2002, č. j. 25 Co 57/2002-203, pokud směřuje proti výroku I. o zrušení rozsudku Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 6. června 2001, č. j. 23 C 32/98-159, ve výroku o povinnosti žalovaného zaplatit soudní poplatek z odvolání, se odmítá.

II. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. října 2002, č. j. 25 Co 57/2002-203, ve výrocích II. a III. o změně rozsudku Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 6. června 2001, č. j. 23 C 32/98-158, ve výrocích o nákladech řízení ve vztahu mezi účastníky a ve vztahu mezi žalobkyní a Českou republikou, IV. ve výroku o potvrzení téhož rozsudku ve výroku o zamítnutí žaloby a V. ve výroku o nákladech odvolacího řízení a rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 6. června 2001, č. j. 23 C 32/98-159, ve výrocích I. o zamítnutí žaloby a III. a IV. o nákladech řízení ve vztahu mezi účastníky a ve vztahu mezi žalobkyní a Českou republikou se zrušují a věc se v tomto rozsahu vrací Okresnímu soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Okresní soud v Hradci Králové (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 6. června 2001, č. j. 23 C 32/98-159, zamítl žalobu, jíž se žalobkyně domáhala zaplacení částky 26.306,- Kč s 23 % úrokem z prodlení od 25. 8. 1998 do zaplacení (výrok označený I.), a rozhodl o nákladech řízení (výroky III. a IV.) a o povinnosti žalovaného zaplatit soudní poplatek z odvolání (výrok II.). Vyšel z toho, že účastníci jsou podílovými spoluvlastníky lesního pozemku parc. č. 243/1 v obci a kat. úz. R., žalobkyně z jedné poloviny a žalovaný z jedné čtvrtiny. Zbývající čtvrtinu vlastní sestra žalovaného P. N. V dubnu 1997 žalovaný vytěžil z lesního porostu označeného č. 13 B f11, který se nachází na uvedeném pozemku, smrkové a modřínové dřevo, jehož „tržní“ hodnota činila celkem 52.612,- Kč. Ze znaleckého posudku Ing. L. H. bylo zjištěno, že v té době bylo možno v souladu s lesním hospodářským plánem smýtit celý porost č. 13 B f11, ovšem žalovaný z něj vytěžil pouze 21,53 % celkové dřevní hmoty (24,41 % smrkového dřeva a 16,51 % modřínového dřeva), což – vyjádřeno v cenách – představuje 26,21 % hodnoty smrkového porostu a 16,56 % hodnoty porostu modřínového. V řízení bylo dále prokázáno, že P. N. se „vzdala“ svého práva na těžbu dřeva ze společného pozemku ve prospěch žalovaného. Soud prvního stupně pak – vázán právním názorem Krajského soudu v Hradci Králové vyjádřeným v jeho usnesení ze dne 10. listopadu 1999, č. j. 25 Co 205/99-75 (tím byl zrušen mezitímní rozsudek soudu prvního stupně ze dne 3. března 1999, č. j. 23 C 32/98-62, jímž bylo rozhodnuto, že „žaloba je co do základu po právu“, a věc vrácena soudu prvního stupně k

dalšímu řízení) – dovedl, že dřevo, které je možno z lesních porostů nacházejících se na lesním pozemku vytěžit, aniž by došlo k protiprávnímu narušení samotné podstaty těchto porostů, je užitek z lesního pozemku ve smyslu § 123 občanského zákoníku (dále jen „ObčZ“). Pokud tedy žalovaný vytěžil z pozemku ve spoluvlastnictví účastníků dřevo jen ve shora uvedeném rozsahu, ač bylo možno vytěžit celý porost č. 13 B f11, touto těžbou „nezasáhl do spoluvlastnického práva žalobkyně, neboť žalobkyně mohla ve stejné době a za stejných podmínek jako žalovaný provést z předmětného pozemku těžbu dřeva v takovém rozsahu, který by odpovídal velikosti jejího spoluvlastnického podílu“, což znamená, že mohla vytěžit dřevo v rozsahu jedné poloviny z celkového objemu dřevní hmoty a jedné poloviny celkové hodnoty porostu, a to i při zachování poměru mezi smrkovým a modřínovým dřevem. Žalovaný tudíž čerpal ze společného pozemku užitek pouze v míře odpovídající velikosti jeho spoluvlastnického podílu (případně s přihlédnutím k podílu jeho sestry), a proto byla žaloba domáhající se zaplacení poloviny hodnoty vytěženého dřeva z titulu bezdůvodného obohacení zamítnuta, aniž bylo nutno zabývat se tvrzením žalovaného, že těžbu provedl na základě předchozí dohody se žalobkyní.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Hradci Králové jako soud odvolací rozsudkem ze dne 30. října 2002, č. j. 25 Co 57/2002-203, potvrdil meritorní výrok rozsudku soudu prvního stupně (výrok označený IV.), změnil výroky o nákladech řízení (výroky II. a III.), zrušil výrok o povinnosti žalovaného zaplatit soudní poplatek z odvolání (výrok I.) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (výrok V.). Vyšel ze stejných skutkových okolností jako soud prvního stupně a ztotožnil se i s jeho právními závěry. Těžba dřeva je podle jeho názoru užíváním a požíváním plodů ze společného pozemku ve smyslu § 123 ObčZ a současně hospodařením se společnou věcí podle § 139 odst. 2 ObčZ. Žalovaný sice postupoval v rozporu s posledně uvedeným ustanovením, když provedl těžbu bez většinového souhlasu spoluvlastníků, ovšem jestliže tím nepřekročil spoluvlastnický podíl svůj a své sestry, nezasáhl nikterak do práva žalobkyně a nemá povinnost poskytnout jí náhradu podle § 451 odst. 1 ObčZ.

Proti tomuto rozsudku, a to proti všem jeho výrokům s výjimkou výroku II., t. j. výroku, jímž byl změněn výrok o nákladech řízení před soudem prvního stupně ve vztahu mezi účastníky, podala žalobkyně dovolání. Vytkla odvolacímu soudu, že věc nesprávně posoudil po právní stránce, když stromy na lesním pozemku pokládal za pouhý užitek věci, nikoli za součást této věci ve smyslu § 120 ObčZ. Tím porušil zákon, který žádnému ze spoluvlastníků neumožňuje, aby si bez dohody s ostatními spoluvlastníky přivlastnil část společné věci. Žalobkyně navrhla, aby byl rozsudek odvolacího soudu v napadené části zrušen a věc vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaný navrhl zamítnutí dovolání s tím, že vytěžené stromy z lesního pozemku představují jeho plody, které se okamžikem vytěžení stávají vlastnictvím toho ze spoluvlastníků, který těžbu provedl. Žalobkyně může ze společného pozemku vytěžit dokonce i větší množství dřeva, než vytěžil žalovaný, a tak nelze hovořit o bezdůvodném obohacení na jeho straně.

Nejvyšší soud ČR se po zjištění, že dovolání bylo podáno včas k tomu oprávněnou osobou, zabýval nejprve otázkou jeho přípustnosti. Dovolání proti potvrzujícímu výroku ve věci samé (výrok IV.) a v závislosti na něm i proti nákladovým výrokům označeným III. a V. je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b) občanského soudního řádu (dále jen „OSŘ“). Naproti tomu výrok I., jímž byl zrušen výrok rozsudku soudu prvního stupně o povinnosti žalovaného zaplatit soudní poplatek z odvolání, není výrokem, který by závisel na napadeném výroku ve věci samé a přípustnost dovolání proti němu je nutno posuzovat samostatně. Dovolací soud již v rozsudku z 1. 2. 2001, sp. zn. 29 Cdo 2357/2000, uveřejněném v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, vydávaném nakladatelstvím C. H. Beck, svazku 2, pod č. C 154, vyslovil názor, že k podání dovolání je subjektivně oprávněn pouze ten účastník, v jehož poměrech rozhodnutím odvolacího soudu nastala újma, odstranitelná tím, že dovolací soud toto rozhodnutí zruší. Výrok rozsudku odvolacího soudu, týkající se výlučně poplatkové povinnosti žalovaného, se samozřejmě nemohl žádným způsobem dotknout poměru žalobkyně, a ta proto není subjektivně oprávněna podat proti němu dovolání. V podrobnostech lze k otázce tzv. subjektivní přípustnosti dovolání odkázat na shora uvedený rozsudek. Dovolání žalobkyně proti výroku I. bylo tudíž podle § 243b odst. 5 a § 218 písm. b) OSŘ odmítnuto.

Dovolací soud tedy ve smyslu § 242 odst. 1 OSŘ přezkoumával napadený rozsudek odvolacího soudu jen ve výrocích III. až V. Jelikož žalobkyně nenamítá, že je řízení postiženo některou z vad uvedených v § 242 odst. 3 větě druhé OSŘ, a ani z obsahu spisu nic takového nevyplývá, zabýval se Nejvyšší soud pouze tvrzením

nesprávným právním posouzením věci, t. j. uplatněným dovolacím důvodem podle § 241a odst. 2 písm. b) OSŘ tak, jak jej žalobkyně ve svém dovolání vymezila (§ 242 odst. 3 věta první OSŘ).

Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav a může k němu dojít buď tím, že soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo sice aplikoval správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popř. ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry. Odvolací soud odkázal při úvahách o tom, zda lze těžbu dřeva na lesním pozemku pokládat za požívání plodů či užitků z tohoto pozemku, na § 123 ObčZ, který na tuto problematiku dopadá, a tak nejde o případ použití nesprávného právního předpisu. Zůstává tedy otázkou, zda jeho výklad zmíněného ustanovení, který vyústil v názor, že vytěžené dřevo je užitkem z lesního pozemku, je správný či nikoli.

Podle § 123 ObčZ je vlastník v mezích zákona oprávněn předmět svého vlastnictví držet užívat, požívat jeho plody a užitky a nakládat s ním. Občanský zákoník pojmy „plody“ a „užitky“ (používané i v § 130 odst. 2 ObčZ) nikterak blíže nespecifikuje, ani novější judikatura k této otázce neexistuje a jelikož oba pojmy používal již zákon č. 946/1811 ř. z. (obecný zákoník občanský – dále jen „OZO“), není důvodu odchýlit se od výkladu příslušných ustanovení tohoto právního předpisu (§ 330, § 405 OZO). Mezi tzv. plody přirozené v širším smyslu, tedy výtvořiny věci, které se z ní podle jejího určení získávají (samozřejmě pod podmínkou, že se jejich braní jeví jako užívání plodonosné věci, nikoli jako porušování její podstaty), byly zařazovány též stromy lesa. Za plody v užším smyslu, t. j. ty, které jsou výnosem věci ve smyslu hospodářském, jsou určeny k tomu, aby při řádném používání věci mateřské byly od ní oddělovány, a jejich těžení je v souladu s hospodářskou funkcí věci, pak byly považovány mimo jiné lesní stromy kácené podle hospodářského plánu (nikoli však stromy získané kácením „načerno“ při pustošení lesa). K tomu blíže viz F. Rouček – J. Sedláček: Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Praha, 1935, díl II., str. 125 – 126, str. 418. Také v současné době je samozřejmě vlastníkem lesního pozemku při hospodaření s ním omezen řadou předpisů veřejného práva (především zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů – lesní zákon), ale i tyto předpisy předpokládají obnovu lesního porostu spojenou s těžbou dřeva [srov. např. § 2 písm. m) uvedeného zákona], a tak provádí-li vlastník těžbu v souladu s nimi, jde skutečně o požívání plodů (užitků) ve smyslu § 123 ObčZ. Na tom nic nemění fakt, že těžbou zpravidla dochází k alespoň dočasnému znehodnocení lesního pozemku a mnohdy i ke změně jeho funkčnosti, neboť je nutno brát v úvahu, že lesní pozemek je zpravidla osazován – opět v souladu s lesním hospodářským plánem – s předpokladem budoucího smýcení. Právní závěr odvolacího soudu, že těžba dřeva, kterou žalovaný na sporném pozemku v souladu s hospodářským plánem provedl, představuje požívání užitků z tohoto pozemku, je tedy správný.

Z hlediska vlastnictví plodů (užitků) věci je pak významné rozlišování plodů oddělených a neoddělených. Plody neoddělené (stojící) nebyly považovány za věci samostatné, nýbrž za součást věci mateřské, takže v podstatě nedocházelo k nabytí vlastnictví, ale pouze k rozšíření původního předmětu vlastnictví. Za vlastníka neoddělených plodů byl vždy pokládán vlastník mateřské věci. Po oddělení se tyto plody staly samostatnými věcmi, a až tehdy bylo možno uvažovat o nabytí vlastnictví. Zásadně sice platilo, že i oddělené plody vlastnický náleží vlastníku věci mateřské, nicméně nebylo vyloučeno, aby se jejich vlastníkem stal subjekt jiný. Nabytí vlastnictví takovýmto subjektem ovšem muselo mít právní důvod: buď přímo v podobě ustanovení právního předpisu (např. poutavý držitel - § 330 OZO) nebo v podobě obligačního oprávnění (nájemce na základě smlouvy). Pro daný případ to znamená, že neobstojí názor žalovaného, že okamžikem vytěžení dřeva se bez dalšího stal jeho výlučným vlastníkem. Závěr, že se plody společné věci po oddělení stávají vlastnictvím toho ze spoluvlastníků, který je oddělil (sklidil, vytěžil), nemá oporu v žádném ustanovení občanského zákoníku ani jiného právního předpisu, a tak by se tento spoluvlastník mohl stát jediným vlastníkem plodů pouze na základě dohody s ostatními spoluvlastníky. V opačném případě zůstávají i plody společné věci ve spoluvlastnictví vlastníků věci mateřské. Z toho pak plyne, že pokud si jeden ze spoluvlastníků bez dohody s ostatními oddělené plody přisvojí, případně je spotřebuje, jedná se o majetkový prospěch získaný na jejich úkor plněním bez právního důvodu (§ 451 odst. 2 ObčZ) a takovéto bezdůvodné obohacení je povinen jim podle § 451 odst. 1 ObčZ vydat.

Jestliže tedy soudy obou stupňů vycházely z toho, že pokud žalovaný vytěžil méně dřeva, než odpovídalo jeho spoluvlastnickému podílu, případně podílu jeho sestry, nemohl se na úkor žalobkyně bezdůvodně obohatit, ať už se tak stalo s jejím souhlasem nebo ne, spočívá jejich rozhodnutí na nesprávném právním posouzení věci přesto, že otázku povahy vytěženého dřeva jako plodů (užitků) lesního pozemku vyřešily

správně. Proto dovolacímu soudu nezbylo, než podle § 243b odst. 2 věty za středníkem a odst. 3 OSŘ obě rozhodnutí v přezkoumávaných výrocích [a s ohledem na jeho závislost na zrušovaném meritorním výroku – § 242 odst. 2 písm. b) OSŘ – i ve výroku o nákladech řízení před soudem prvního stupně ve vztahu mezi účastníky, byť ten nebyl dovoláním napaden] zrušit a věc vrátit soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Proti tomuto rozsudku není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 29. července 2003

JUDr. Jiří Spáčil, CSc., v. r.

předseda senátu